

Aro Tolbukhin, en la mente de un asesino

Agustí Villaronga, Lydia Zimmermann i Isaac P. Racine, 2002

Experiment cinematogràfic sobre els límits entre la realitat i la ficció

El 1981 Aro Tolbukhin fou detingut a Guatemala acusat d'haver cremat vives a set dones. Després, ell mateix confessà haver assassinat i calcinat en els últims quinze anys a un nombre molt més elevat de dones. Tot i que les investigacions judicials no varen poder comprovar l'autenticitat de les autoinculpacions, Tolbukhin fou condemnat a mort. El film intenta entendre els motius pels quals aquest home matà a tantes dones.

Investigant nous formats

Poc abans de l'execució, dos periodistes francesos entrevistaren Tolbukhin. A partir d'aquest material documental, la pel·lícula intenta aprofundir en la particular personalitat del personatge i el seu passat familiar. El film utilitza per aquesta finalitat diversos gèneres i formats cinematogràfics. Es treballa el documental original, l'entrevista, el relat distant i introspectiu, i les reconstruccions dramàtiques, tan de la infantesa de l'acusat com de la seva execució. S'han utilitzat gravacions en format de súper-8, de vídeo

digital, de 16 mm, i de 35 mm en color i en blanc i negre.

El producte final és una conjunció de formes narratives que sumen el que s'anomena cinematogràficament un «fals documental». És a dir, *Aro Tolbukhin, en la mente de un asesino* no es un documental en el sentit més formal o investigador del gènere, tot i que narrativament així ens ho fa creure. Es tracta d'una recreació fílmica d'un inexistent documental, la peculiaritat del qual rau en jugar amb ambdós gèneres. La curiositat que amaga la pel·lícula a l'espectador és saber si la trama que se'ns narra, ara com a documental, ara com a ficció, obeeix a motius de recreació o de creació, per finalment no saber on es troben els límits, a on acaba el documental i a on comença el film. Es tracta de contaminar-ho tot capgirant-ho: el documental convertit en un gènere narratiu amb codis estètics propis i la ficció en una investigació d'una realitat construïda amb coartades sòlides. En aquest punt l'espec-

tador perd el rumb i no li queda ni tan sols la certesa de si Aro Tolbukhin existí realment o no...

Sigui quina sigui la veritat, el cert és que *Aro Tolbukhin,...* és un experiment cinematogràfic estrany però efectiu, la virtut del qual és donar-nos a entendre la capacitat manipuladora del cine sobre l'audiència. Un tema avui dia prou interessant de recordar quan ens trobem davant d'una societat profundament vinculada a la televisió com a únic mitjà d'informació (i desinformació).

Viatge a l'infern

Deixant de banda les peculiaritats tècniques, *Aro Tolbukhin,...* és, a més a més, un viatge introspectiu a «la ment d'un assassí». La pel·lícula intenta entendre, que no pas jutjar ni justificar, com una persona pot acabar per convertir-se en un monstre. Fa una radiografia quasi poètica d'un home que arrossega un món interior difícil, que s'enfronta al món extern com un orfe desemparat, per finalment posar fi a la seva vida amb un acte brutal. En definitiva, es tracta d'una cinta

que proposa una reflexió sobre l'abisme de la violència davant un món de sentiments purs, però on res és el que sembla i tot resulta una veritat absoluta.

Agustí Villaronga

Aro Tolbukhin, en la mente de un asesino és un graó més en la interessant i coherent carrera cinematogràfica del mallorquí Agustí Villaronga, un director interessat sempre en gratar, amb afecte i amor, dins de personalitats turmentades. És una constant a les seves pel·lícules analitzar com certes circumstàncies poden desencadenar el monstre que portem a dins. En el cas de la seva anterior pel·lícula celebrada, *El Mar* (2000), els personatges eren exposats a la violència de la Guerra Civil Espanyola i aleshores la capsa de Pandora s'obria per no

tancar-se mai més. En el cas d'*Aro Tolbukhin,...* és una tragèdia familiar la que contextualitza la ment assassina del personatge. Desenllaçant el drama, Villaronga omple la pantalla amb les seves obsessions, els seus particulars móns onírics i opressius, i les seves històries d'amor al límit de la realitat.

En el cas que ens ocupa, Villaronga s'ha fet acompanyar de Lydia Zimmermann i Isaac P. Racine, autors de diversos curtmetratges i vídeos experimentals que, sens dubte, són els artífexs de l'experiment cinematogràfic a *Aro Tolbukhin,...* L'elecció és prou encertada perquè el joc de gèneres emfatitza el joc narratiu, per finalment obligar-nos a reflexionar molt sobre els límits reals de la vida i la veritat.

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció: Agustí Villaronga, Lydia Zimmermann i Isaac P. Racine
Producció: Antonio Chavarrías
Música: José Manuel Pagán
Fotografia: Guillermo Granillo
Muntatge: Ernest Blasi
Direcció artística: Margalida Obrador i Lorenza Manrique
Vestuari: Antònia Marqués i Lourdes del Valle
País: Espanya i Mèxic
Any: 2002
Duració: 95 min.

Equip artístic

Daniel Giménez Cacho: Aro adult
Carmen Beato: Carmen
Zoltan Jozan: Aro adolescent
Mariona Castillo: Selma adolescent
Aram González: Aro nen
Eva Fortea: Selma nena
Jesús Ramos: pare
Pepa Charo: tata

Filmografia

2002

Aro Tolbukhin, en la mente del asesino

2000

El Mar

1998

99.9

1989

El niño de la luna

1986

Tras el cristal

1976

Anta mujer